

OKTOBARSKA REVOLUCIJA

I IZ ISKRE ĆE BUKNUTI POŽAR

Lenjin će 1905-u godinu nazvati „generalnom probom“ ruske revolucije. Bez toga, događaji iz 1917. ne bi bili razumljivi.

Zašto je sve počelo u Rusiji?

Pisac Ilja Erenburg je odgovorio: „Možda zato što smo imali najviše srca a najmanje hleba“.

A Lenjin: „Upravo zato što je bila na granici između razvijenog Zapada i potlačenog i zaostalog Istoka“.

U Rusiji je došlo do razvoja kapitalizma u drugoj polovini XIX veka, pri čemu je strani kapital imao znatnog udela u ruskoj privredi.

Iako je reformama iz 1861. zvanično ukinuto kmetstvo, ostaci feudalizma su bili snažni. Jedna polovina najbolje zemlje je i dalje bila u rukama veleposednika, dok je seljaštvo živelo u bedi. Među seljaštvom postepeno dolazi do raslojavanja i raspada starih seoskih zajednica, što dovodi do zaoštavanja klasnih odnosa na selu. Ostaci feudalne privrede, ogromne dažbine i otkupnine spahijama (koje su često premašivale prihod seljačkog gazdinastva) izazivali su propadanje, osiromašivanje seljačkih masa, terale seljake da odlaze iz sela da traže zaradu. Oni su odlazili u fabrike i zavode. Fabrike su dobijale jeftinu radnu snagu.

Radništvo je bilo potpuno obespravljeno. Radni dan je trajao 12-14 časova. Radnici su radili za sramno nisku nadnicu i bili su smešteni u kolektivne spavaonice i barake.

Nad radnicima i seljacima stajala je čitava vojska sreskih načelnika, policijskih pisara, žandarma, policajaca, koji su štitili cara, kapitaliste i spahije od eksploatisanih. Radnici i seljaci nisu imali nikakvih političkih prava.

U toj mešavini feudalnih i kapitalističkih odnosa car je i dalje bio samodržac, apsolutni monarh, iz dinastije Romanovih — Nikolaj II. Centralnu vlast je držala u svojim rukama birokratija plemićkog porekla, dok je u unutrašnjosti, po gubernijama, vlast pripadala gubernatorima. Nije bilo nikakvih sloboda. Reč *ustav* je bila buntovnička. Od parlamenta nije bilo ni traga. Ekonomsku krizu vlada bi rešavala povećanjem izdataka za vojsku i pothranjivanjem osvajačkih težnji ruskog imperijalizma.

Da bi prevladala ekonomsku krizu Rusija je 1904. ušla u rat s Japanom u kome je pretrpela katastrofalan poraz, čime je otkrivena sva društvena i politička kriza carstva.

Poraz u ratu izaziva lančanu reakciju pobuna i otpora. Liberalna buržoazija se zalagala za uvođenje ustava. Radnici stupaju u masovne štrajkove, dok studenti organizuju demonstracije. Ministra unutrašnjih poslova Plevea raznosi bombom student Sazanov, što ponovo oživljava individualni teror.

Trećeg januara 1905. radnici *Putilovljevih zavoda* su stupili u štrajk. Policija je još ranije stvorila svoje sindikate sa svojim parolama. Tako je mladi sveštenik Gapon (agent *Ohrane*, tajne policije) organizovao radnička udruženja i poveo povorku s peticijom pred carsku palatu. U peticiji se tražilo, između ostalog, kraj rata, demokratske slobode i Ustavotvorna skupština. Na čelo povorke

su nošene ikone i careve slike. Na začelju je bila i poneka crvena zastava. Bilo je preko 140.000 učesnika. Vojska je otvorila vatru na povorku pri čemu je ubijeno 1.000 a ranjeno preko 5.000 učesnika. To je bio početak Prve ruske revolucije. Događaji *krvave nedelje* od 9. januara su otvorili oči masama.

Četvrtog februara je bombom ubijen carev stric, ali individualni teror više nije bio opasnost za režim, već je to bila sila narodnih masa.

Posle kratkog primirja protesti su u proleće još masovniji.

Dvanaestog maja 30.000 radnika velikog tekstilnog centra Ivanovo stupa u štrajk. Stvara se prvi sovjet od predstavnika radnika. To je bilo zajedničko telo koje je na sebe preuzelo ne samo da upravlja štrajkom, već i samu vlast.

Vest, koja se ispočetka krila od strane carske vlasti, da su Japanci uništili rusku flotu je dolila ulje na vatru. Dolazi do spontane pobune mornara na krstarici *Potemkin*. Slavni Ejzenštajn, u istoimenom filmu, verno je prikazao događaje na oklopnjači: (Crvljivo meso dato posadi za jelo izaziva burne proteste mornara kao i ubistvo mornara-boljševika Vakulenčuka od strane jednog oficira. Pobunjeni mornari bacaju oficira u more i preuzimaju vlast na brodu. Brod dolazi u Odesu gde već traje generalni štrajk. Međutim, ne uspostavlja se zajedničko vođstvo radnika i mornara. Ostali brodovi odbijaju naređenje da pucaju na *Potemkin*. Na kraju, poseda *Potemkina* uplovljava u rumunsku luku Konstancu, gde se predala rumunskim vlastima).

U junu se pobunio proletarijat u poljskom gradu Lođu. Oružana akcija se slila s generalnim štrajkom. Kozacke jedinice su jurišem na pobunjenika napravili pravi maskr. Lenjin je ovu borbu smatrao prvom oružanom akcijom radnika u Rusiji.

U svim štrajkovima i nemirima ekonomski zahtevi su varnica koja pokreće mase. Zahteva se osmočasovni radni dan, zbacivanje samovlašća, Ustavotvorna skupština, sloboda reči i okupljanja.

Rusija je u avgustu sklopila mir s Japanom. Iz ovih političkih događaja izdvojila su se tri tabora — carsko samovlašće, buržoazija i revolucionarna demokratija čija je najdoslednija snaga bila socijaldemokratija.

Socijaldemokratska partija, koja je osnovana 1898. na tajnom kongresu u Minsku, podelila se 1903. na dva krila: menjševike i boljševike. Menjševici su se grupisali oko Plehanova i Martova, a boljševici oko Lenjina. Ove dve grupacije su se razlikovale u organizacionom pitanju. Boljševici su zastupali mišljenje da partija mora biti čvrsto i disciplinovano organizovana i strogo centralizovana. Isto tako razlika je bila i u ulozi proletarijata u revoluciji. Menjševici su smatrali da u predstojećoj revoluciji buržoazija treba da odigra vodeću ulogu. Kasnije, proletarijat treba da produbi tekovine revolucije. Boljševici su protiv parlamenta poklonjenog od cara, jer bi upravo on poslužio kao teren za sporazum između cara i buržoazije. Treba izvesti oružani ustanak kao izvor privremene vlade — demokratsku diktaturu radnika i seljaka. Već tada su boljševici ocratali svoju strategiju za revoluciju iz 1917. godine.

Na selu su najviši uticaj imali socijalisti-revolucionari, eseri. To je bila organizacija pobunjenih intelektualaca demokratski nastrojene sitna buržoazije. Ova organizacija, iako s velikim uticajem na selu, bila je u stanju da zatupa i najbedniji oportunistički i najekstremniji maksimalizam.

Devetnaestog septembra je izbio štrajk radnika štampača u Moskvi. Dolazi do sukoba između demonstiranata i kozaka.

Sedmog oktobra željezničari su paralisali glavne saobraćajnice u okolini Moskve.

Uskoro je bilo 2 milona radnika u štrajku. Svuda se osnivaju sovjeti radničkih i vojničkih deputata.

Na čelu petrogradskog sovjeta je menjševik Trocki, dok u Moskvi sovjet drže boljševici. Car je ponovo prisiljen na ustupke i izjavljuje da nijedan zakon neće biti donet bez saglasnosti Dume. On pristaje na osnivanje savetodavne Dume — imitacije parlamentarizma, koja je lišena svake vlasti. Car se prividno povukao, ali je opasno stanje u svim gradovima. Moć carstva počiva na birokratskom i policijskom aparatu. Od najgoreg ološa i kriminalaca se organizuje *Crna stotka*, teroristička organizacija pod kontrolom policije. Crnostotinaši prelaze na nasilje. Od maja do oktobra je izvršeno na stotine pogroma protiv Jevreja, u kojima je ubijeno 4.000 ljudi. Posle ubistva boljševika Baamana, organizovan je masovni sprovod. Na povratku s groblja otvorena je vatra na masu građana.

Socijaldemokrate izdaju proglas: „Samo s oružjem u ruci, samo ustankom celog naroda zbrisaćemo neprijatelja s lica zemlje i osvojicemo slobodu“.

Buržoazija je bila zadovoljna jer je ostvairala svoj cilj — uspostavljanje ustavotvorne monarhije. Naglo niču buržoaske partije.

Na selu započinju previranja. Seljaci napadaju veleposednike. U Sevastopolju se pobunila crnomorska flota. Petnaestog novembra mladi oficir Šmit istakao je crvenu zastavu na svom brodu. Ustanak mornara, međutim, bio je savladan. Šmit i nekolicina mornara su uhapšeni i streljani, dok je pobunjeni brod *Odžakov* potopljen.

Vrhunac ustanka je bila pobuna moskovskog proletarijata. U Petrogradu je uhapšen ceo sovjet na šta je Moskva odgovorila generalnim štrajkom koji se pretvorio u ustanak.

Protiv barikada u tekstilnoj zoni je upotrebljena artiljerija. Otpor je pružalo 300-400 radnika. Kada je otpor savladan mnogi radnici su streljani na licu mesta.

U Sibir su poslate kaznene ekspedicije kako bi tamo ugušile nemire. Prva Duma je odmah raspuštena. Stolopin, *dželat*, ministar unutrašnjih poslova izdejstvovao je na hiljade smrtnih presuda.

Porazu revolucije je doprinelo i nesaradnja između seljaštva i radništva. Seljaci još nisu bili ubeđeni da treba zbaciti cara. Ruskom carizmu je u tim trenucima pružena i znatna finansijska pomoć od imperijalista.

Lenjin: „Svojstvenost ruske revolucije (1905.) leži upravo u činjenici da je bila demokratsko-buržoaska po svom društvenom sadržaju, ali proleterska po sredstvima borbe... Sve su to duboke promene, ali koje ne samo što ne podrazumevaju rušenje kapitalizma nego će, naprotiv, prvi put rasčistiti teren za svestran i brz, evropski a ne azijski razvoj kapitalizma, prvi put će se omogućiti vladavina buržoazije kao klase“.

II AGONIJA CARIZMA

Posle neuspešne ruske revolucije iz 1905. nastupila je *Stolipinska reakcija*. Uhapšeno je preko milion ljudi, 600 sindikalnih udruženja je ukinuto, a svi levičarski listovi su zabranjeni. Radnički pokret je pognuo glavu pred takvom reakcijom u periodu 1907-1912.

Već 1911. g. rudari Lene se sukobljavaju s vojskom pri čemu je poginulo 250 rudara. Uoči Prvog svetskog rata situacija je bila po obimu štrajkova slična 1905. godini. Stolipin je sproveo određene reforme koje su ubrzale kapitalistički razvoj sela, dok je monarhija ušla u čvrsti savez s veleposednicima i buržoazijom.

Stolipin je ubijen 1911. u Kijevu.

Moćno oružje u rukama boljševičke partije, za učvršćenje njenih organizacija i osvajanje uticaja u masama, bio je boljševički dnevni list *Pravda*, koji je počeo izlaziti 1912. u Petrogradu.

Zaplašen senkom revolucije, vladajući sloj carskog režima trudi se da popuni jaz koji je stvorio između klase na vlasti i ostalog dela društva, pozivajući ceo narod da se zbije oko cara, da bi se pobedile Centralne sile u Prvom svetskom ratu. Ali rat će samo pokazati dubinu unutrašnje ruske krize i ubrzati sazrevanje revolucije.

Zvonjava zvona, vatreni patriotski govori i šovinizam kojim se proglašava *sveti savez između cara i naroda* je slika kojom se ispraćaju vojnici u rat. Malograđani su klečali na trgovima pevajući *Bože carja hrani*.

Jedan od najreakcionarnijih političara Durnovo, koji je tokom revolucije gušio pobune po Petrogradu, već je tada upozoravao: „Ako se rat završi pobedom, bez napora se neće moći obuzdati socijalni pokreti. U slučaju poraza neće se moći izbeći socijalna revolucija u svojim najekstremnijim vidovima“. Međutim, ruski imperijalizam je želeo deo kolača u novoj podeli sveta.

Tokom 1915. ruska vojska počinje da trpi poraze na frontu. Privreda je u sve težoj situaciji. Na front tokom 1916. stiže samo polovina sledovanja za vojsku. Oseća se nedostatak radne snage na selu. Štampanjem novca se pokrivaju ratni troškovi i dopunjuje sve veći državni deficit. Cene su sedam puta više nego 1914. Cveta šverc i crna berza. Buržoaziji je u interesu da se rat nastavi, jer je ona jedina u stanju da redovno snadbeva front, ostvarajući ogromnu zaradu. Međutim, pošto je situacija sve gora, i kod buržoazije se javlja nezadovoljstvo.

Na dvoru se odigrava mračna drama misticizma u režiji Raspućina — monaha, spletakroša, koji ima neograničeni uticaj na Romanove. Njegov uticaj je toliki da postavlja i smenjuje ministre, ima uticaj na vojsku i sam Sinod pravoslavne crkve. Dvor je pod vlašću Raspućina bio samo simbol i izraz istorijske agonije celog carstva. Stekavši mnogo neprijatelja Raspućin je u jednoj zaveri otrovan, zatim izrešetan i bačen u Nevu. Car i carica su izvadili njegovo telo i organizovali sahranu.

S porazima na frontu dolazi do formiranja *progresivnog bloka* u Dumi u koji su ušle sve stranke, izuzev monarhista. Traži se formiranje vlade od poverenja. Car prekida rad Dume. Zapisnik sa sednice Dume od 3 septembra najbolje oslikava duh koji vlada Rusijom:

„Predsedavajući: Sednica Dume je otvorena. Predlažem Dumi da stojeći sasluša ukaz Njegovog veličanstva (svi ustaju).“

Potpredsednik čita ukaz o prekidu rada.

Predsedavajući: Za Njegovo veličanstvo cara, ura! (dugi poklici *ura* u dvorani).

Sednica Dume je zaključena“.

Buržoazija je htela vlast ali se nije usudila da je silom uzme.

Gubici na frontu su se popeli na 2,5 miliona ljudi.

U maju 1916. je bilo milion dezertera. *Buntovnici* iz fabrika su slati po kazni na front, čime je među vojnike unošena politička avangrada. Boljševičke organizacije niču u vojsci i pozadini.

Rascep između boljševika i menjševika je bio definitivn 1912. na boljševičkoj konferenciji u Pragu, kada je odlučeno da se iz partije uklone menjševici kao likvidatori. Menjševici su zastupali tezu o pravednom odbrambenom ratu protiv Nemačke, i da ne treba ići na raskid sa Drugom internacionalom. Na međunarodnom skupu u Cimervladu Lenjin je istupio s tezom da se radi o imperijalističkom ratu i da treba „pretvoriti rat u građanski rat“ protiv vladajućih klasa u svakoj pojedinoj zemlji.

U Petrogradu je atmosfera sve gora. Državni udar izgleda kao jedino moguće rešenje da to ne bi učinile same mase. Početkom 1917. se sve munjevito odigralo.

Četrnaestog februara je zakazano ponovno otvaranje Dume. Menjševici su zakazali manifestacije podrške novom parlamentu. Na manifestacijama su parole *dole rat* ali i nove — *dole samodržavlje*.

Dvadeset trećeg februara radnice tekstilnih fabrika su stupile u štrajk koji je odmah naišao na podršku drugih žena koje su satima čekali u redovima ispred prodavnica. Nekoliko pekara je zauzeto na juriš. *Hleba* glasio je prvi poklič uzbuđene mase tog dana. Demonstrantkinje su zatim odlazile ispred drugih fabrika i pozivale radnike da im se pridruže. Pet hiljada metalaca iz fabrike metaka je izišlo, a zatim su krenuli *Putilovljevi zavodi*. Tog dana u štrajku je bilo 90.000 od ukupno 400.000 radnika. Boljševici su bili protiv manifestacija podrške parlamentu, ali su odlučili da stanu na čelo pokreta.

Dvadeset četvrtog februara je već 240.000 radnika u štrajku. Kod policije dolazi do kolebanja, tako da nema otvorenih sukoba.

Dvadeset petog februara je proglašen opšti štrajk. Upućuju se prvi pucnji na radnike, ali dolazi i do razoružavanja pojedinih policijskih jedinica. Vojska ne reaguje, iako je u direktnim kontaktima s masama.

Dvadeset šestog februara ceo grad su zaposlele trupe. Naređeno im je da pucaju na pobunjenike.

Ujutru je car izvešten da je *sve mirno*, ali u podne su krenule povorke. Blokiran je Nevski prospekt. Puca se na više mesta u gradu. Među demonstrantima je 40 mrtvih. Popodne su se demonstranti povukli. Jedna četa vojnika je pucala na policiju kada su počeli da pucaju u masu.

Dvadeset sedmog februara većina radnika ne odlazi na posao. Te noći u jednom puku vojnici su pucali na oficire i onda se uputili ka radničkim četvrtima. Radnici su dobili oružje. Krenulo se u napade na policijske stanice, kako bi se oslobodili uhapšeni, i kako bi se došlo do oružja.

Sve trupe koje car šalje da uguše pobunu počinju da se stapaju s demonstrantima.

Duma je još oprezna i ne preduzima ništa radikalno. Dolazi do formiranja Petrogradskog sovjeta — zajedničkog organa radnika i vojnika.

Dvadeset osmog februara vojska iz Petropavlovske tvrđave se pridružila pobuni. Vojska je prešla na stranu naroda. Sve se odigralo lako i bez krvi. Odbor dume je odlučio da preuzme vlast. Odbor dume i Petrogradski sovjet su u Tavričevskom dvorcu. Zajedničko rukovodstvo sovjeta vodi pomirljivu politiku (sloboda političkih zatvorenika, zbora, sloboda reči...) bez pokretanja pitanja državne vlasti, sklapanja mira, raspodele zemlje i uvođenja osmočasovnog radnog dana.

I u Moskvi izbijaju nemiri.

Car Nikolaj se još nada kompromisu. Ali, konačno je morao da abdicira i presto preda bratu. Međutim, i on je morao da abdicira.

Drugog marta je formirana nova vlada u kojoj buržoazija igra glavnu ulogu (kadeti i oktobristi). Na čelu ove privremene vlade je Kerenski. Eser, advokat, vešt govornik i demagog.

III DVOVLAŠĆE

Carizam je bio srušen, ali sva velika društvena pitanja još su čekala na rešenje: osmočasovni radni dana, agrarna reforma i odustajanje od ratne politike. Ti nerešivi problemi ubedili su mase da se revolucija mora nastaviti.

Sovjet radničkih i vojničkih deputata je izdao *Naredbu broj 1* u kojoj se nalaže svim jedinicama na frontu da formiraju svoje komitete od predstavnika nižih činova, da se uspostavi disciplina, da se ukinu obraćanja vojnika oficirima van službe, da se zabranjuje grubo postupanje s vojnicima. Time se želelo pridobijati vojsku i da se istovremeno razvije princip izbornosti. Naoružani komiteti će u nastupajućim događajima odigrati veliku ulogu. Kerenski će kasnije izjaviti: „Dao bih deset godina svog života da ta naredba nije nikad bila potpisana“. Smatrao je da je ova naredba bila uzrok raspada vojske. Međutim, naredba je samo već ozakonila postojeće stanje. Jedinice su već bile mahom bez oficira koji su pobjegli.

Buržoazija se trudila da se vlast što pre koncentriše u privremenoj vladi, dok su mase podržavale sovjet.

I u drugim delovima Rusije dolazi do štrajkova i pobuna. Svuda su crvene zastave, svira se *Marseljeza*, himna februarske revolucije. Sovjeti su uglavnom pod uticajem menjševika i esera. Izuzetak je Baku i industrijski centri na Uralu, gde su boljševici u većini.

Privremena vlada donosi odluku kojom se stari carski gubernatori po gubernijama zamenjuju komesarima.

Februarskom ustanku je nedostajao plan i centralizovano rukovodstvo. Boljševici su bili po zatvorima, u emigraciji i desetkovani. U Petrogradu je tada boljševička partija brojala 3.000 članova, što je za hiljadu više nego godinu dana ranije. Boljševici izdaju proglas u kome se zalažu za stvaranje privremene vlada koja će stati na čelo novog poretka — republikanskog režima koji se rađa; da se garantuju sva prava i slobode naroda; da se konfiskuje državna, manastirska i carska zemlja i da se razdeli narodu; da se uvede osmočasovni radni dan; da se sazove Ustavotvorna skupština na bazi opšteg, neposrednog i tajnog glasanja; da se uputi apel drugim narodima za mir i da se prekine pokolj nametnut drugim narodima.

U februarskom ustanku je bilo 1.500 mrtvih i ranjenih.

SAD su se pripremale za rat i prve su priznale novu vlast odobrivši joj zajam.

Buržoazija je faktički bila na vlasti. Sovjeti su linijom kompromisa u stvari poklonili vlast buržoaziji. Naglo se budila malograđanska Rusija gde su sitni buržuji nosili crvene trake i kokarde. Ta malograđanska Rusija je poplavila i zagušila prvobitnu proletersku pobunu.

Menjševici smatraju da vlast treba da je u rukama buržoazije, a da sovjete treba da imaju ulogu kontrolnog organa.

Svi reakcionari su se okupili oko vlade videći u njoj svoj odbrambeni bedem prema revoluciji.

Devetnaestog marta je ukinuta smrtna kazna, sem u oblasti fronta. Ukinuta su ograničenja svih građanskih i nacionalnih prava zasnovanih na veri i nacionalnosti. Pitanje agrarne reforme i pitanje rata su dva pitanja koja će u potpunosti raskrinkati reakcionarni i imperijalni karakter vlade stvorene februarskom revolucijom.

Na čelu sovjeta je Cereteli, menjševik, koji je bio hapšen i deportovan od strane carskog režima.

Odmah je uspostavljen i rivalitet dva centra moći — privremene vlade i sovjeta. Prvi sukob ovih centara je bio oko sudbine bivšeg cara. Kerenski se zalaže da se carskoj porodici omogući odlazak u London. Sovjeti su odlučno protiv, što dovodi do stavljanja cara u kućni pritvor.

Vesti su na selo sporo prodirale, no seljaci nisu čekali na Ustavotvornu skupštinu da bi dobili zemlju. Sami napadaju veleposednička imanja. Dok su ti napadi 1905. bili uglavnom svedeni na oduzimanje drva, letine, sena, sada se zauzimaju zgrade i zemlja. Vlada daje uputstvo komitetima da na silu guše seljačke pobune.

Četranaestog marta je privremena vlada uputila narodima sveta apel za mir u kojem se poziva, između ostalog, narod Austrije i Nemačke da se pobuni protiv svojih bankara, ali ne i ruski narod da okrene oružje protiv svojih kapitalista. Iako se u proglasu zalaže za mir vlada izjavljuje da neće dozvoliti da bude poražena.

Dvadeset devetog marta je održana Konferencija sovjeta na kojoj su prihvaćene sve odluke vlade kao i odluka o odlaganju reforme. Pomirljiva struja je preovladala u sovjetu.

IV SPOROVI MEĐU BOLJŠEVICIMA

Lenjin je za vreme Prvog svetskog rata boravio sa suprugom Nadeždom Krupskajom u Cirihu. Lenjin je već bio jedan od najistaknutijih predstavnika međunarodnog radničkog pokreta. Ne samo da je to postigao doprinosom marksizmu, koji je dao u svojim pisanim delima, već i revolucionarnom borbom protiv carskog režima i radom na stvaranju istinske revolucionarne organizacije u Rusiji. Od trenutka kada mu je brat pogubljen, zbog učešća u atentatu na cara, Lenjin je krenuo putem na kojem su ga kasnija hapšenja, progonstvo i život u emigraciji još više ubedili o neophodnosti revolucionarnog probražaja kapitalističkog društva. Pokretanjem *Iskre* Lenjin je odredio put boljševičke partije kao jedne organizovane i disciplinovane partije ruskog proletarijata.

Lenjinu je bilo jasno da će rat dovesti do revolucije, no nije bio siguran kada će se to desiti. Odmah po izbijanju Februarske revolucije Lenjin preporučuje boljševicima oprez i da ne prihvataju nikakvu saradnju sa Kerenskim.

Lenjin: „Nova vlada ne može dati narodima Rusije (ni nacijama za koje nas je rat vezao) ni mir, ni hleb ni punu slobodu, i stoga radnička klasa mora nastaviti borbu za socijalizam i mir... Da bi se to postiglo potrebna je radnička vlada koja će se povezati prvo, sa siromašnim delom gradskog stanovništva, drugo, sa radnicima-revolucionarima svih zaraćenih zemalja“.

Lenjin traži od boljševika u zemlji da budu autonomni od svih partija. Odnos prema ratu je presudno pitanje. Presudno pitanje svakog političkog opredeljenja koje se postavlja pred radničku klasu.

Svoje ideje Lenjin je izneo u 5 pisama koja su kasnije postala poznata kao *Aprilske teze*.

U *Aprilskim tezama* Lenjin prvi put iznosi ideju o pretvaranju buržoasko-demokratske revolucije, ostvarene u Rusiji, u socijalističku revoluciju.

Uz posredstvo švajcarskih levih socijalista Lenjin uspeva da izdejstvuje kod nemačkog ambasadora povratak jednog broja političkih emigranata. Sporazum s Nemcima je potpisan i sa njime su bili upoznata 32 emigranta. Plombirani voz ih je dovezao do Švedske, a odatle su se parobrodom prebacili u Rusiju.

Lenjina je dočekala postrojena vojska s crvenim zastavama i *Marseljezom*. Lenjin se obratio masi radnika i vojnika sa oklopnog automobila. Svoj govor je završio rečima: „Živela socijalistička revolucija!“. Onda je otišao u sedište partije i obratio se prisutnima. Jedan od prisutnih, koji nije bio boljševik, kasnije je izjavio: „Osećao sam se kao da su me te noći bičem udarili po glavi“.

Boljševička partija je tada brojala 80.000 članova.

Osnovno pitanje koje se postavljalo pred boljševicima bilo je: kakav stav zauzeti prema privremenoj vladi, a kakav prema ostalim partijama. Rukovodstvo boljševika je znalo da je vlada reakcionarna, ali Lenjenov dolazak i njegovi stavovi izazvali su pometnju i sukobe, čak i među starim boljševicima. Lenjin je uporno insistirao na tome da je prva faza revolucije već završena i da treba ići dalje. On traži da se „raskrinka“ privremena vlada, a ne da joj se „podnose zahtevi“.

Četrnaestog aprila je održana konferencija boljševika u Petrogradu. Lenjin: „Najteža greška u koju bi mogli da zapadnu revolucionari bila bi da gledaju unazad, ka proteklim revolucijama“. Isto tako smatra da agrarnu reformu mogu sprovesti samo boljševici, a da u državi ne sme postojati dvojstvo vlasti. Odlučno je protiv koalicije s drugim partijama i osuđuje menjševike u vezi njihovog stava o nadzoru privremene vlade — „nadzor bez vlasti je obična fraza“.

Kamenjev i još neki boljševici su se suprotstavili Lenjinu. Staljin u početku nije želo da dođe do rakida, ali je ubrzo čvrsto podržao Lenjinove stavove.

Lenjin je dobio podršku na konferenciji. Boljševici su se zalagali za ukidajnje policije i vojske putem naoružanog naroda, konfiskaciju svih poseda i nacionalizaciju celokupne zemlje, stavljanje svih banaka pod kontrolu... Odlučeno je da se izmeni program partije i da se formira nova internacionala koja će raskinuti s desnicom i centrom, odnosno *odbranašima* u međunarodnom radničkom pokretu.

Zadatak koji se postavio pred boljševike je da masama strpljivo objašnjavaju suštinu *Aprilskih teza* odnosno, da nikakav demokratski mir nije moguć bez rušenja kapitalizma.

Konferencija boljševika je izabrala centralni komitet u kome su se pored Lenjina, našli Zinovjev, Kamenjev, Staljin, i drugi boljševici.

Savznici traže od privremene vlade da se izjasni u vezi rata. U ime vlade Miljukov izjavljuje: „Spremnost naroda je da se vodi rat do odlučujuće pobeđe“.

Sedamnaestog aprila po petrogradskim ulicama traju manifestacije ratnih veterana i invalida u kojima se traži *rat do pobeđe* i da se uhapsi *izdajnik* Lenjin.

Lenjin: „Mi smo za građanski rat, ali samo ako ga vodi jedna svesna klasa... Oružje je danas u rukama vojnika i radnika, a ne u rukama kapitalista. Sve dok vlada ne otpočne rat, mi ćemo mirno sprovesti našu propagandu“.

Nota vlade u vezi rata bila je u stvari šamar sovjetima. Sovjet je neodlučan. Vojnici izlaze na ulice manifestujući protiv rata i traže prekid politike agresije. Jedni demonstriraju protiv privremene vlade i rata, drugi protiv boljševika i Lenjina. Jedan kadet je pokušao da istrgne crvenu zastavu iz ruke demonstranta. Odjeknuli su pucnji. Po gradu je nastao metež. General Kornilov u dogovoru s kadetima se priprema da izvede trupe na ulice, ali Sovjet ga je preduhitrio i izdao naredbu da trupe ne izlaze na ulice. U tom trenutku je Sovjet bio pred pobeđom, ali nije hteo i nije smeo da kruniše svoj uspeh.

V KLASNA BORBA

Na frontovima se dešava nova pojava — bratimljenje među vojnicima. Raspadanje vojske je počelo još pre revolucije. Vojnici koji su dolazili sa sela želeli su da se što pre vrata pošto im je Februarskom revolucijom obećana zemlja. Lenjin je pozdravio bratimljenje, ali je smatrao da to nije dovoljno.

Seljaci sami zauzimaju zemljište veleposednika, dok radnici preuzimaju fabrike. Parola *sva vlast sovjetima* počela je da cirkuliše masama. Mase su pošle ulevo, dok se u Izvršnom komitetu sovjeta oseća kolebanje. Uplašili su se svoje smeslosti. Vremenom to počinje da izaziva nepoverenje u sovjete.

Na odgovore građanske desnice da boljševici žele građanski rat, Centralni komitet Partije donosi rezoluciju kojom to odbacuje kao laž. Boljševici su za smirivanje situacije, jer mase nisu u dovoljnom broju prešle na stranu proletarijata. Skinuta je privremeno parola *dole privremena vlada*, jer bi insistiranje na njoj bila obična fraza ili avanturizam. Boljševici pozivaju privremenu vladu i sovjete na koalicionu vladu. To izaziva otpore u pojedinim sovjetima, ali na kraju je izmenjena odluka u Petrogradskom sovjetu i 5. maja je dat pristanak za učešće u privremenoj vladi. U Petrogradskom sovjetu se pojavio i Trocki kome je, nakon hapšenja od strane britanske vlade, dozvoljen povratak u zemlju. Pozicija Trockog je između boljševika i menjševika. On uređuje list *Vperjod*.

Tokom maja u masama jača uticaj boljševika. Zahtev za radničkom kontrolom i za konfiskacijom zemlje navodi kapitaliste na politiku otpuštanja radnika i zatvaranje fabrika, čime se otežava ionako haotična situacija.

Kod menjševika dolazi do podela. Njen lider Martov ostaje u manjini i potom se približava boljševičkim stavovima. Ubrzo se i mala trockistička grupa utopila u boljševičku partiju. Dotle se Černov, vođa esera, zalaže za čvrstu saradnju sa privremenom vladom. Eseri su najača stranka ruske sitne buržoazije. Kadeti okupljaju desnicu.

Masovno se zatvaraju fabrike od strane kapitalista, širi se defetizam sa zahtevom da jedino čvrsta ruka može srediti situaciju.

Sovjeti osuđuju pokušaje kapitalista da sruše privredu. Crvenu gardu koja se formirala tokom februara, nije više bilo moguće razoružati. Izvršni komitet sovjeta je odobrio stvaranje radničke milicije u srazmeri jedan milicionar na svakih deset radnika. Istovremeno je bila stvorena i *radnička kontrola* — stvarni nadzor radnika nad proizvodnjom i raspodelom.

Nova koaliciona vlada priprema ofanzivu ruske vojske. Kerenski je novi ministar rata — „skinuo je advokatsku togu za ljubav vojničkog mundira“.

Kerenski govori svuda. Naređuje sprečavanje bratimljenja na frontu. Ofanziva se stalno odlaže i pored dobijenog oružja od saveznika.

Održava se kongres sovjeta. Prvi sveruski kongres sovjeta traje tri nedelje od 3-24. juna. Na njemu učestvuje 285 menjševika, 284 esera i 105 boljševika.

Cereteli u svom obraćanju posebno hvali koalicionu vladu.

Cereteli: „Danas u Rusiji nema nijedne partije koja bi govorila — dajte nam vlast“ (mislio je na to da se u tom trenutku ne sme odstraniti buržoazija).

Lenjin: „Ima. Takva partija postoji“.

Lenjin ističe da sovjeti i buržoazija ne mogu opstati zajedno.

Na kongresu je ipak odobrena koaliciona vlada.

Kad se raspravljalo o miru, Lenjin ističe poznati stav boljševika da se mir može postići samo kroz revoluciju koja bi srušila imperijalnu buržoaziju na obe zaraćene strane. Lenjin je citirao pismo jednog seljaka: „Trebaju jače pritisnuti buržoaziju, dok ne pukne. Onda će se rat završiti. Ako ne budemo dovoljno pritiskali biće zlo po nas“.

U Centralni izvršni komitet sovjeta ušlo je 35 boljševika, 104 menjševika i 99 esera.

U Kronštatu su mornari držali zarobljene oficire i odbijali ih da predaju. Vlada im preti. Trocki kao posrednik ide na pregovore i mornari ih mirno puštaju.

U Viborgu radnici su zauzeli četvrt s raskošnim vilama bivšeg carskog ministra unutrašnjih poslova Durnova, koji je gušio revoluciju 1905. Tu su radnici organizovali sindikate, kulturnjake, zabavu; čak su se smestili i anarhisti. Vlada insistira da se isele. Radnici odgovaraju štrajkom. Boljševici ispoljavaju oprez i otkazuju manifestacije kako bi se izbegla oružana borba. Ipak se

manifestacije održavaju 18. juna. Mase su verovala *Pravdi* i boljševicima. Traže da se raspusti vlada.

Cereteli: „Boljševici se moraju razoružati. Ne smeju u njihovim rukama ostati mitraljezi i puške". To izaziva sukobe na konferenciji sovjeta. Boljševici napuštaju konferenciju. Konferencija je bez zaključaka.

Kongres sovjeta je već odlučio da se manifestacije održe 18 juna. Na manifestacijama dominiraju parole: *sva vlast sovjetima, dole ministri-kapitalisti, hleb, mir i sloboda*. Pola miliona ljudi je na manifestacijama. Samo manje grupe plehanovaca, Bunda i kozaci su podržavali vlast. Za taj dan je bila zakazana i ofanziva na frontu. Kerenski: „Danas je veliki dan za revoluciju. S nezadrživim oduševljenjem revolucionarna ruska vojska je krenula u napad".

Međutim, ofanziva je doživela krah. Za nesuspeh se krive boljševici. General Brusilov piše s fronta predsedniku vlade: „Pojedini pukovi otvoreno izjavljuju da za njih nema druge vlasti sem Lenjina".

VI JULSKA KRIZA

Na sve veći otpor masa vlada odgovara terorom. Svuda se propagira da je Lenjin nemački špijun.

U novonastaloj situaciji Lenjin izjavljuje da miroljubiva taktika više nije moguća.

Boljševički agitatori pozivali su mase da još ne izlaze na ulice, dok vlada sama ne prizna neuspeh ruske vojne ofanzive. Međutim, anarhisti su svuda svojim vatrenim govorima pozivali na nemire.

Trećeg jula vojnici u mitraljeskom puku trebali su da krenu na front, što odbijaju. Boljševici ih pozivaju da se strpe, ali oni ipak izlaze na ulice. Sukobi su i među radnicima u fabrikama — izaći ili ne izaći na ulice. Preovlađuju oni koji su za izlazak na ulice. Manifestanti su ovoga puta naoružani, ali im nedostaje rukovodstvo. Demonstranti dolaze do sedišta boljševičkog rukovodstva. Boljševici ih pozivaju da odustanu od manifestacija, na što su demonstranti odgovorili zvižducima i čak okretanjem oružja u njih. Na kraju su boljševici popustili i promenili svoju prvobitnu odluku. *Pravda* je već bila u štampi u kojoj je trebalo da pozove na bojkot manifestacije, tako da je izašla sa belinama na prvoj strani, dok je odluka o pozivanju na manifestacije deljena kao letak. Oko Tavričevskog dvorca 30.000 radnika Putilovih zavoda čeka odluku.

Četvrtog jula je sve stalo. Došlo je i 30.000 moranara iz Kronštata. Počinje pucanje s krovova po manifestantima. Boljševici smiruju masu. Čitavog dana pada kiša. Uveče je topot kopita najavio ulazak vojnih trupa u grad. Jedan odred *junkera* je napao redakciju *Pravde*. Bio je to početak julske reakcije. Pristižu nove jedinice s fronta po nalogu Kerenskoga. Počinju masovna hapšenja. U vazduhu se osećao ne samo miris baruta, nego i miris pogroma.

Isprva su lideri sovjeta mirno pregovarali s boljševicima, a onda je usledio ultimatum.

Šestog jula vojska je zauzela sedište boljševika. Rukovodstvo se povuklo i mornari su se povukli u Petropavlovsku tvrđavu. Sukob je bio na pomolu. Po nalogu Centralnog komiteta Boljševičke partije Staljin započinje pregovore s vojnicima da mirno napuste tvrđavu i vrata se u Kronštat. Kerenski se vratio s fronta i traži obračun s boljševicima. Lično je izdao naređenje da se odmah uhapsu Lenjin, Zinovjev, Kamenjev i drugi. Ali, Lenjin više nije bio u svom stanu.

Porazom revolucionarnog pokreta završeni su julski događaji. Ti događaji po Lenjinu su „mnogo više nego manifestacija, ali mnogo manje nego revolucija“.

Pokret je bio spontan i preuranjen. Ograničio se samo na Petrograd. Vojska još nije bila spremna da u potpunosti podrži revolucionarne akcije.

Počela je nesvakidašnja kleveta protiv Lenjina. Lenjin se prvo sklonio kod starog boljševika Alilujeva, a zatim se, prerušen u seljaka mesec dana krio u jednoj kolibi. Osmog avgusta Lenjin je u Finskoj.

Dugo skrivana desna reakcija je tad prešla u ofanzivu. Ministar unutrašnjih poslova postaje menjševički lider Cereteli. Javno je primio odgovornost za hapšenje boljševika. Izvršni komitet sovjeta je proglasio *vladu nacionalnog spasa* kojoj je data neograničena vlast. Kerenski je na vrhuncu svoje moći. Car Nikolaj je zapisao u dnevniku: „Taj čovek je bez sumnje na pravom mestu u ovom trenutku. Što veću vlast bude imao, bolje će raditi“. U stvari, bio je privid da je dobijena idealna vlada. Vlada ne samo što želi da se obračuna s boljševicima, već želi i da ukine dvovlašće i preuzme potpunu vlast i autoritet sovjeta.

Menjševici: „Došao je čas da se jasno i glasno kaže da se boljševizam, onaj boljševizam čiji je vođa i tumač Lenjin, udaljio od socijalizma“.

Kerenski traži od kadeta da i oni uđu u vladu. Buržoazija prethodno traži ustupke. Na kraju je stvorena nova koaliciona vlada pod pritiskom kadeta.

Dvadeset šestog jula se održava VII kongres boljševičke partije. Na njemu je izabrano rukovodstvo koje će rukovoditi ustankom. Trocki je primljen u partiju. Odsutni su Lenjin i tada uhapšeni Zinovjev, Kamenjev, Lunačarski i drugi. Martov je uputio pozdrav kongresu, jer je ostao potpuno usamljen i definitivno se razišao s menjševicima.

Sverdlov je na kongresu istakao da je partija sa 80.000 narasla na 240.000 članova. Ipak vladala je određena obeshrabrenost kao posledica julske reakcije.

Lenjin u pismu ističe da je parola *sva vlast sovjetima* izgubila na značaju u sadašnjim okolnostima. To je bila parola mirnog razvitka revolucije i ne treba je sada isticati. Lenjin je za Kerenskog i generale oko njega rekao: „Ta vlast mora se srušiti, jer u protivnom sve priče o borbi protiv kontrarevolucije ostaju šuplje fraze, samozavaravanje i zavaravanje naroda... U novoj revoluciji mogu se i moraju javiti sovjeti, ali ne ovi današnji, oruđa sporazuma s buržoazijom, već oruđa za revolucionarnu borbu protiv nje. Tačno je da ćemo se i onda zalagati za izgradnju države sovjetskog tipa. Danas nije u pitanju borba protiv sovjeta uopšte, nego protiv ove kontrarevolucije i protiv izdajstva ovih sovjeta“.

Staljin je podržao Lenjinovu liniju, iako je bilo otpora u partiji. Na kongresu je Preobraženski stavio amandman na političku rezoluciju u kome se napredak Rusije ka socijalizmu stavlja u zavisnost od „ostvarenja proletrske revolucije na Zapadu“. Staljin se suprotstavio tome: „Nije isključeno da bi upravo Rusija mogla biti zemlja koja će otvoriti put u socijalizam... Treba se otresti stare ideje da nam samo Evropa može biti putokaz. Postoji dogmatski marksizam i stvaralački marksizam. Ja sam za ovaj drugi“.

U Centralni komitet su između ostalih izabrani: Lenjin, Zinovjev, Kamenjev, Staljin, Trocki, Buharin, Đeržinski, Kolontaj, Rikov, Smilga, Sokolnikov, Sverdlov, Uricki, Šauman, Bjerzin, Sergejev, i Bubnov.

VII POBUNA KORNILOVA

Rasulo u vojsci, haos na unutrašnjem planu, dvolična i bonapartistička politika Kerenskoga, išli su na ruku usponu *jakog čoveka* koji bi uspostavio red i sproveo raestauraciju starog režima. Takav čovek je bio general Kornilov.

Posle julske reakcije buržoazija je htela mnogo više: povratak *redu*, ukidanje sovjeta, svoju diktaturu. „Zemlja je tražila ime“, pišće Denjikin, general i kasnije vođa belogardejaca. Ne zemlja, tražila je to ruska kontrarevolucija.

Kerenski je već tokom jula imao informacije o konspirativnom okupljanju generala, ali nije ništa činio da to spreči. U Moskvi Kerenski održava „državnu konferenciju svih političkih snaga“. Sovjeti su već bili zastupljeni s manje delegata. Boljševici su u dilemi da li da učestvuju ili ne. Odlučeno je bilo da se pojave i pročitaju svoju izjavu i udalje se, ali su u tome sprečeni. Njihova izjava je trebala da označi skup kao „paravan za pripremu kontrarevolucionarne zavere“.

Moskva je bila paralizovana na dan konferencije. Sovjeti su proglasili generalni štrajk. Stalno se šire glasine o uvođenju vojne diktature. Konferencija je trebala da bude manifestacija nacionalnog jedinstva. Kerenski na konferenciji preti, ali već deluje tragikomično.

Kornilov je vrlo loše ocrato stanje u vojsci. Nemci su prethodno zauzeli Rigu. Sve je ukazivalo da je svesno žrtvovana. Odmah je krenula propaganda za uvođenje reda u vojsci. Kornilov traži uvođenje mera u vojsci (smrtna kazna u celoj zemlji, stavljanje petrogradske oblasti pod njegovu kontrolu, militarizacija željeznice i fabrika od strateškog značaja, neprikosnovena vlast oficirima). Kornilov je spreman da se suprotstavi i vladi.

Kerenski i Kornilov su se mrzeli i svaki je želeo da iskoristi onog drugog.

Dvadeset trećeg avgusta Kerenski podržva Kornilova, ali traži da bude umeren u sprovođenju svoga plana. Kornilov ne pristaje na uslove Kerenskoga. Sada on želi da ga se otarasi. Već se pravi nova vlada u kojoj Kerenski treba da zauzeme značajno mesto. Kada je shvatio da će biti žrtvovan, Kerenski je optužio Kornilova za pobunu i tražio ovlašćenja za borbu protiv njega.

Dok se odigravao ovaj preokret, jedinice Kornilova su već upućena ka Petrogradu.

Dvadeset sedmog avgusta Kornilov je napao, prethodno odbivši nalog Kerenskoga da napusti položaj komandata i zaustavi trupe. Podržali su ga i britanski oficiri u njegovom štabu.

Vesti o Kornilovljevom pohodu stigle su u Smoljni, novo sedište Izvršnog komiteta Sovjeta. Lenjin šalje uputstvo da se Kornilov mora potući da bi se spasiila ne vlada, već revolucija.

Boljševici su ušli u novi organ koji je nazvan Vojno-revolucionarni komitet. Boljševici traže da radnici budu naoružani. Crvena garda se ponovo pojavila. Željezničari su na sve moguće načine sabotirali prevoz Kornilovljevih trupa. Agitatori su na putevima zaustavljali vojsku i objašnjavali im svrhu njihovog dolaska. Kornilovljeve trupe su se raspale pre nego su ušle u Petrograd. General Krimov, koji je rukovodio operacijom, posle rezgovora s Kerenskim izvršio je samoubistvo. Kornilov je smenjen i uhapšen. Vlada je dala ostavku. Kerenski je za novog vrhovnog komandanta naimenovao samog sebe, sprovodeći ideju o direktorijumu od 5 članova koji bi upavljao zemljom. Međutim, to je bio samo privid vlasti.

Lenjin piše da je Rusija za dva meseca proživela ono što bi proživela za dve decenije u nekoj mirnoj i dremljivoj epohi. Boljševici nude kompromis eserima i menjševicima pod uslovom da se formira vlada odgovorna sovjetima. Ponovo se vraćaju paroli *sva vlast sovjetima*. Ova ponuda doprinosi rascepu među menjševicima i eserima koji se cepaju na levo i desno krilo.

Desnica je sada u Rusiji bila u defanzivi.

Trideset prvog avgusta Centralni komitet boljševičke partije ponudio je *deklaraciju o vlasti*. Po prvi put je jedan predlog boljševika dobio većinu u petrogradskom sovjetu. U deklaraciji se traži izbacivanje kadeta iz vlade i navodi se suština programa boljševika — proglašenje republike, ukidanje velikih poseda, radnička kontrola nad fabrikama i nacionalizacija najvažnijih industrijskih sektora, neodložni pregovori o *demokratskom miru*, ukidanje smrtne kazne.

Devetog septembra su uhapšeni boljševici pušteni iz zatvora.

Petnaestog septembra Trocki predsedava Petrogradskim sovjetom u kome su boljševici sada imali većinu. Osvojen je tako najznačajniji revolucionarni organ u zemlji. Nastupila je tendencija boljševizacije sovjeta. Kerenski traži raspuštanje naoružanih formacija, a na to niko ni ne pomišlja. Parola *sva vlast sovjetima*, koja je ponovo usvojena, više nije napušтана. Sovjeti dobijaju svoj prvobitni lik.

Teška ekonomska situacija se pogoršava. Nedostaju namirnice u gradovima, dok cene vrtoglavo rastu. Jedan delegat s fronta u Izvršnom komitetu sovjeta izjavljuje: „Došli smo da vas upitamo kakve korake da preduzmemo za početak pregovora o miru. Mesecima smo slušali vaše reči. Sada hoćemo da vidimo dela. Došli smo da vas opomenemo da u vojničkim masama još postoji izvesno poverenje u vas, ali ako mi po povratku ne donesemo precizan odgovor, i to će se poverenje srušiti. Tada će doći do katastrofe i vi ćete biti odgovorni za nju“.

Četrnaestog septembra treba da se održi demokratsko savetovanje sovjeta po kriterijumima koji su postojali ranije. Boljševici ipak odlučili da učestvuju. Trocki je pročitao deklaraciju *Sva vlast sovjetima kako u centru tako i na periferiji*.

Na predlog Ceretelija (što je bio manevar) predloženo da se izabere Savet republike kome bi bila odgovorna vlada. Savet republike bi u stvari bio *pretparlament*.

Lenjin je bio za zajednički rad i učešće u ovakvom sovjetu, ali je odmah shvatio da je to uzaludno. Onda je Lenjin tražio da počnu pripreme za oružani ustanak.

Petnaestog septembra Centralni komitet Partije se sastao da prouči dva Lenjinova pisma u kojima traži započinjanje priprema za ustanak. Taj njegov zahtev je ipak izazvao iznenađenje u Centralnom komitetu. Kamenjev traži da se odbace pisma. Staljin traži da se pita baza. Sve kopije pisma su uništene osim jednog primerka. Lenjin naziva demokratsko savetovanje sovjeta „komedijom“. „Bolje bi bilo da idu u fabrike s masama“, poručuje Lenjin. Lenjin je oštro napao drugove, ali članak nije objavljen.

Lenjin ističe da je *parlament* trebalo bojkotovati i aktivnost usmeriti na sovjete, sindikate, tamo gde se zaista nalaze revolucionaren mase. Lenjin je spreman i na vanredni kongres Partije da bi se obratio bazi da se vidi ko je za a ko protiv *parlamenta*.

Lenjin: „Greška naše partije je očigledna. Ali borbena partija avangardne klase ne plaši se grešaka. Opasno bi bilo istrajavati na grešci i stideti se da se ona prizna i ispravi“. Održavaju se stalni sastanci Centralnog komiteta i odlažu njegove sednice.

Trećeg oktobra je odlučeno da se Lenjin tajno vrati iz Finske.

Lenjin je već 1. oktobra uputio pismo ne samo Centralnom komitetu partije već i partijskim komitetima Petrograda i Moskve: „Dragi drugovi, događaji nam tako jasno pokazuju šta treba da radimo da svako oklevanje postaje pravi zločin. Ako se vlast ne može osvojiti bez ustanka, treba odmah podići ustanak... Pobjeda je sigurna, i to, sa devedeset odsto verovatnoće, bez prolivanja krvi. Čekanje bi bilo zločin prema revoluciji“.

Petog oktobra protiv ustanka je jedino Kamenjev koji traži razrešenje u Centralnom komitetu. Nova odluka je da se *pretparlament* napusti.

VIII SELJAČKI RAT

Bez prikaza pobune seljaštva ne mogu se shvatiti događaji iz oktobra. Posle Februarske revolucije selo se stišalo očekujući rešenje agrarnog pitanja. Svi su obećavali da će Ustavotvorna skupština dati seljacima zemlju. Vraćajući se sa fronta, vojnici su na selo unosili duh sovjeta i revolucionarne parole.

Vlada formira zemljišne komitete čija je uloga da priperme agrarnu reformu.

U martu je zabeleženo samo jedanaest *nereda* na selu, dok ih je u aprilu 163.

U maju se održava Prvi kongres deputata seljačkih sovjeta. Na njemu su eseri imali ogromnu većinu. Eseri su se zalagali da zemlja postane javno dobro, a da pripada onima koji je ravnopravno obrađuju. Lenjin govori na kongresu. Zalaže se za konfiskaciju velikih poseda bez naknade, i da zemljišnim fondom upravljaju seljački sovjeti.

Lenjin: „Mi želimo da seljaci dobiju veleposedničku zemlju odmah, ne gubeći ni jedan mesec, ni jednu nedelju, ni jedan jedini dan“. Smatra da seljaci treba da organizuju sopstvene klasne organizacije i da se na zemljištu veleposednika izgrade uzorna imanja za zajednički rad.

Posle kongresa je došlo do radikalizacije sela.

Izveštaj ministra unutrašnjih poslova: „Od druge polovine aprila agrarni pokret svuda dobija organizovani i delemično ideološki karakter“.

U maju je zabeleženo 512 *nemira* a u junu 855. Seljaci seku drva u šumi, vode krave na pašnjake veleposednika i uzimaju seno, sami određuju tarifu najma koja je po nekoliko puta manja od dotadašnje.

U julu izlazi novi dekret vlade kojim se zemljišna svojina smatra neprikosnovenom. Time se želela sprečiti anarhija na selu. Vlada nije uspela da obuzda pokret. U vojnim jedinicama su bili seljaci, a u komitetima su već sedeli ljudi koji su ideološki bili na strani seljaka. Sem toga, sada se na oružje odgovaralo oružjem.

Najveća stranka na selu, eseri, doživljava krizu zbog svoje koalicije s privremenom vladom. Lider esera Černov je postao ministar poljoprivrede i ništa konkretno nije uradio za seljake.

Osamnaestog oktobra, kada je seljački ustanak već bio uveliko u toku, objavljen je plan agrarne reforme, ali je bilo kasno. Neverovatno zvuči da je najveća seljačka stranka zastupljena u vladi, a dolazi do ustanka seljaka.

Od toga da li će seljačke mase krenuti za seljačkom buržoazijom, ili će ih privući gradski proletarijat zavisi sudbina i ishod ruske revolucije. Jedino su se boljševici zalagali za radikalni program i nikakvu saradnju s buržoazijom na selu. Boljševici se zalažu za potpunu nacionalizaciju zemlje, čime su prihvatili program narodnovoljaca i esera, što je uticalo da odnesu prevagu nad eserima na selu.

Izvršni komitet seljačkog sovjeta je, avgusta meseca, objavio *seljačke mandate* — spisak seljačkih zahteva iz sela. Spisak oslikava dubiozu i sličnost s boljševičkim programom.

Onda je nastupila glad. U jednom izveštaju o stanju na selu piše: „U kaluškoj guberniji glad je sve veća. Koristi se za hranu sve što se može jesti. Usled nedovoljne ishrane umiru krave i konji, bar oni koji nisu još zaklani. Deca masovno umiru, umiru i odrasli. Muškarci napuštaju izgledne porodice u potrazi za hlebom. Žene ostavljaju decu nepoznatim osobama da bi i same otišle da traže hranu“.

Na selu vlada teror. Pljačka, paljevine i ubistva su svakodnevni. Gore zamkovi veleposednika i besni seljački rat. Boljševici još nemaju snage da izazovu organizovanu borbu sela protiv veleposednika.

Bez seljačkog ustanka Oktobarska revolucija ne bi bila moguća. Isto tako, seljački pokret bez radništva ne bi ništa ostvario. Ova dva pokreta su bila neophodna jedan drugom. Na toj međuzavisnosti izgrađena je Oktobarska revolucija.

IX VELIKA PRIPREMA

Lenjin je 7. oktobra stigao ilegalno iz Finske. Pravi dva plana za rušenje vlade Kerenskog. U svom pismu drugovima poručuje: „Ako ne učinimo sve, naćićemo se u ulozi naivnih budala sa sovjeticima i sa mnogo divnih rezolucija, ali bez vlasti... Bitno je da se napadne... Revolucija se ne može dobiti pomoću formalnosti“.

Desetog oktobra uveče održava se sednica Centralnog komiteta Partije. Trebalo je pripremiti ustanak. Izuzev Kamenjeva i Zinovjeva, svi su za ustanak. Trebalo je samo odrediti datum. Na predlog Đeržinskog izabran je odbor koji će upravlјati revolucijom, u kome su: Lenjin, Staljin, Zinovjev, Kamenjev, Trocki, Sokoljnikov i Bubnov. Na odlučnost boljševika da se ide na ustanak je uticala i pobuna u septembru na nemačkim brodovima. Procenjivalo se da će se imperijalisti, ukoliko sklope mir, odmah udružiti protiv revolucije. Žurilo se i zbog spremanja vlade da pređe u Moskvu i dovede u Petrograd nove trupe.

Vojnici odbijaju da odu na front pre nego što se reši pitanje vlasti. Boljševici formiraju Crvenu gardu i naoružavaju je.

Dvadesetog oktobra treba da se održi kongres sovjeta. Menjševici i eseri su protiv održavanja, pošto će sovjeti posle formiranja Ustavotvorne skupštine prestati da postoje. Sada su boljševici bili u većini u sovjeticima. Bitka za održavanje ili neodržavanje kongresa se prenela i na unutrašnjost. Boljševici i levi eseri su na istim pozicijama.

U pogledu mogućnosti ofanzive boljševika, Kerenski je veliki optimista: „Imam i više snage nego što mi je potrebno. Konačno ću ih uništiti“.

Šesnaestog oktobra još jedna sednica Centralnog komiteta Partije. Sverdlov podnosi izveštaj u kome kaže da partija broji 400.000 članova

Lenjin: „Situacija je jasna: ili diktatura kornilovaca ili diktatura proletarijata i siromašnog seljaštva“.

Za Zinovjeva i Kamenjeva to je avanturizam. Smatraju da treba ići na revoluciju samo ako uspeju revolucije u Evropi, jer će u protivnom imperijalizam ugušiti rusku revoluciju.

Centralni komitet donosi rezoluciju kojom se odobravaju pripreme za podizanje ustanka, a Centralni komitet će odredi tačan datum njegovog početka. U Vojno-revolucionarni komitet ulaze: Sverdlov, Staljin, Bubnov, Uricki i Đeržinski.

Zinovjev i Kamenjev su tražili odmah plenum Centralnog komiteta i dali ostavku u Centralnom komitetu partije. Kamenjev je u intervjuu *Novoj žiznji*, koju uređuje Maksim Gorki, otkrio da se u Partiji vode diskusije o ustanku i da je to nezavisno od Kongresa sovjeta nedopustivo.

Lenjin je u *Rabočijem putu*, koji uređuje Staljin, objavio pismo drugovima izloživši Kamenjeva i Zinovjeva bespoštednoj kritici i zatražio njihovo isključenje iz Partije zbog izdajstva.

Dvadesetog oktobra Centralni komitet nije prihvatio Lenjinovu sugestiju. Preovladalo je mišljenje o potrebi jedinstva.

Po gradu su tog dana već kolale priče o ustanku. Gorki traži od Lenjina da to demantuje. Kampanja pripreme ustanka je skoro javna. Mali odred naoružanih mornara i vojnika danonoćno čuva stražu pred Smoljnim.

Dvadeset trećeg oktobra vojnici Petropavlovske tvrđava su pristupili sovjetu i boljševicima. Uveče, na sednici Vojno-revolucionarnog komiteta, jedan od članova, Antonov-Ovsjenko, izveštava: „Petrogradski garnizon i Crvena garda zajedno s radničkim masama, spremni su da krenu po naredbi sovjeta“.

Isto večer Privremena vlada je donela odluku da se uhapsu svi članovi Vojno-revolucionarnih komiteta. Učenici oficirke kadetske škole zaposeli su javne zgrade.

Za razliku od februarskog ustanka oktobarski ustanak je organizovan i vođen iz jedinstvenog centra. Bio je mnogo brži i protekao s manje prolivene krvi.

U noći 23-24. oktobra vlada kreće u napad s namerom da zabrani sve boljševičke listove, pohapsi članove Vojno-revolucionarnog komiteta i dovuče sveže trupe s fronta.

Junker su u zoru 24. zapečatili *Rabočij put*, i zaposeli mostove i glavne raskrsnice.

Revolucionarni centar u Smoljnom naređuje da se odmah otvori *Rabočij put*.

Posadi krstarice *Aurora* naređeno je da isplovi. Posada traži od Vojno-revolucionarnog komiteta instrukcije. Dobija odgovor da ostane u gradu. Brodski radio postaće nekoliko časova kasnije prva radio stanica ustanika.

Izdaje se proglas iz Smoljnog: „Pripremite pukove za borbu. Očekujte naređenje. Svako zakašnjenje ili oklevanje smatraće se izdajom revolucije“.

Dvadeset četvrtog uveče Centralni komitet drži sastanak. Istovremeno Kerenski traži sva ovlašćenja od *pretparlamenta* i napušta Zimski dvorac.

Kolona teretnih vozila raznosi oružje ka radničkim četvrtima. Vojnici slušaju samo naređenja komesara. Smoljni se pretvara u vojni logor. Junkeri se povlače s mostova pod pritiskom masa i vojnika. Nigde se još ne puca. Po ulicama se vide naoružani vojnici i radnici. Kerenski je u suštini nemoćan. I *pretparlament* okleva. Samo je desnica uz vladu. U osam sati uveče Sverdlov je uputio šifrovani telegram: „Pošaljite statute“. To je značilo: neka pođu vojne jedinice i 1500 mornara. Radničke četvrti su već bile u rukama ustanika. Prvo je zauzet telegraf i vladina telegrafska agencija. Centar je još miran. Pozorište je otvoreno, dok narod šeta Nevskim prospektom.

Kerenski pretil ostavkom zbog odluke *pretparlamenta* o formiranju Odbora javnog spasa.

Lenjin je tokom celog dana bio u svom skrovištu u četvrti Viborg. Uveče je poslao poruku: „Po svaku cenu treba večeras, noćas, uhapsiti vladu, pošto se prethodno razoružaju junkeri. Ne sme se čekati! Mogli bismo sve izgubiti!“.

Kongres sovjeta je trebalo da se održi sledećeg dana. Nema vremena, po Lenjinu: „Vlast će u svakom slučaju biti uzeta u ime sovjeta, a ne protiv njih“.

Sporno je koliko je Lenjinovo pojavljivanje uveče u Smoljnom imalo uticaja na odluku o započinjanju revolucije.

Mešoviti radničko-vojnički odredi, po naređenju iz Smoljnog, a negde samoinicijativno, počeli su da zauzimaju ključne tačke, kao što je državna banka. „Mi nećemo“, uvek je govorio Lenjin, „ponoviti grešku Pariske komune, koja se nije usudila da dirne Francusku banku“.

Iz zatvora su oslobođeni boljševici. Pred jutro su presečene telefonske veze Zimskom dvorcem i Vrhovnoj komandi.

Kerenski panično poziva tajnom telefonskom linijom vojsku s fronta. Odlazi kod kozačkih jedinica i traži od njih podršku, ali i one oklevaju.

Kerenski je primoran da traži automobil od američkog ambasadora i s njim napusti 25. oktobra prestonicu, u nadi da će se u nju vratiti s trupama.

U 10 uveče je izašao prvi bilten sovjeta o pobedi. Lenjin se u njemu obraća: „Građani Rusije! Privremena vlada je zbačena. Državna vlast je prešla u ruke Vojno-revolucionarnog komiteta, organa sovjeta radničkih i vojničkih deputata Petrograda, koji stoji na čelu proletarijata i petrogradskog garnizona. Cilj za koji se narod borio — neodložno predlaganje demokratskog mira, ukidanje krupnih zemljišnih poseda, radnička kontrola nad proizvodnjom, obrazovanje sovjetske vlade — taj cilj je obezbeđen. Neka živi revolucija radnika, vojnika i seljaka!“.

U Zimskom dvorcem su ostali opkoljeni ministri, dok je zgrada glavne komande izolovana. Branioци Zimskog dvorca, njih 1600, imali su na raspolaganju topove i mitraljeze. Za napad na Zimski dvorac su određeni samo najspremniji. Prispela je i krastarica *Aurora*. Traži se predaja, ali nema odgovora. Lenjin iz Smoljnog požuruje da se cela operacija ubrza. Ministri stalno održavaju vezu s

Moskvom linijom koja nije presečena. Uveče je trebalo da počne Drugi kongres sovjeta, a dvorac još nije pao.

Neki junkeri su ubrzo počeli da napuštaju dvorac ostavljajući oružje ustanicima.

Kongres sovjeta je počeo u 10 sati uveče. Od 648 delegata 338 je boljševika, 98 levih esera, 88 desnih esera, 49 menjševika-internacionalista, 36 menjševika. U tom trenutku je Antonov-Ovsjenko predvodio napad na Zimski dvorac. Diskusija se još vodila kada su počeli pucnji s *Aurore*. Ispaljeno je ukupno 35 plotuna. Cilj nije bio da se ruši dvorac već da se zaplaše branioci. Gradska дума je pokušala da pomogne ministrima u Zimskom dvorcu. Povorka s *Marseljezom* je krenula ka dvorcu, ali su naišli na grupu mornara koja ih je vratila. Počelo je puškaranje oko dvorca. Masa je prodrla unutra. Niko nije pružio otpor. Pohapšena je vlada. Počela je pojedinačna pljačka, ali je odmah zaustavljena, s obrazloženjem da je to *narodna imovina* i da se mora voditi računa o *revolucionarnoj disciplini*.

X BOLJŠEVICI NA VLASTI

Ujutro, 26. oktobra, još su novine desničara izlazile s optužbama na račun boljševika. Gradska дума je bila više dana centar koji se suprostavljao Smoljnom, očekujući da će doći trupe s fronta. Za rukovodstvo iz Smoljnog tada je bilo najvažnije da se zemlja upozna s događajima i pripremi odbrana revolucije.

Odmah se održala sednica Drugog kongresa sovjeta: „Kongres odlučuje da će celokupna vlast, u svim mestima, preći u ruke sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih deputata, koji su dužni da ostvare stvarni revolucionarni red“.

Vojno-revolucionarni komitet donosi mere kojim se ukida smrtna kazna na frontu, proglašava sloboda agitacije, izadaje se nalog da se uhapsi Kerenski, puštaju se na slobodu zatvoreni revolucionari...

Lenjin je na kongresu pročitao tekst *Dekreta o miru* kojim se nudi mir bez aneksija i ratnih odšteta. Mir treba da nastupi kroz tri meseca, a primirje odmah. Tajni ugovori carske Rusije će se objaviti. Prisutni su zapevali *Internacionalu*, a zatim pesmu poginulim za slobodu.

Lenjin uzima ponovo reč i čita *Dekret o zemlji* koji je još jednostavniji i sažetiji: „Krupni zemljišni posedi ukidaju se smesta i bez naknade“. Lenjin ističe da nije bitno čiji se program ostvaruje i da li odgovara eserima ili boljševicima, bitno je da seljaci sami reše sve svoje prohteve, i da sami organizuju svoj život.

Dvadeset šestog oktobra boljševici su pozvali u vladu esere, ali su oni to odbili.

Umesto ministara izabrani su narodni komesari. Savet narodnih komesara kao vlada se nalazi na čelu zemlje. Za predsednika je izabran Lenjin, komesar unutrašnjih poslova Rikov, poljoprivrede Miljutin, prosvete Lunačarski, finansija Skvorcov, rada Šljapnikov, spoljnih poslova Trocki, nacionalnih pitanja Staljin. Savet je odgovoran predstavničkom telu, odnosno Izvršnom komitetu sovjeta, koji broji 101 člana i u kome su 72 boljševika i 19 esera.

Dvadeset šestog oktobra pronela se vest da je Kornilov pobjegao iz kućnog pritvora.

Bivši činovnici i ministarstva bojkotuju svaki rad. Na Donu je ataman Kaledin preuzeo vlast ne priznajući novu vlast. Strane ambasade saraduju sa Gradskom dumom.

Savet narodnih komesara je jedini organ ustanika s kojim su raspolagali revolucionari. Zabranjeni su desničarski listovi, zalihe su stavljene pod kontrolu zbog sve veće špekulacije i gladi.

Priprema se odbrana grada.

Jedinu podršku Kerenski je imao u generalu Krasnovu.

Krasnov se približava Petrogradu, došavši na 20 kilometara od prestonice. Kerenski je već bio odštampao proglas o pobedi. Boljševici u tom trenutku nisu imali iskustva u čisto vojničkim operacijama.

Dvadeset devtog oktobra je počeo sinhronizovani napad reakcije spolja i iznutra. Junkeri, od koji su bili mnogi pušteni uz pomoć diplomata savezničkih sila, i učenici oficirskih škola, krenuli su u napad. Uhapšen je Antonov-Ovsjenko u sred grada. Formiran je Odbor za spas otdžbine koji je računao na pomoć spolja. Junkeri su međutim ubrzo bili opkoljeni. U ovoj pobuni oficira bilo je znatno više žrtava nego tokom samog čina preuzimanja vlasti.

Sovjet je 28. oktobra naredio opštu mobilizaciju. U susret Krasnovu je krenulo 20.000 radnika. Tridesetog oktobra Krasnov je krenuo u napad s 5.000 vojnika, dok su revolucionarne snage brojale 10.000 vojnika. Artiljerija je bila kod Krasnova. Pobjeda revolucionara kod Pulkova je bila prva bitka revolucionarne vlasti. Krasnov je posle bitke predložio Kerenskom da započne pregovore, ali je on to odbio i pobjegao u inostranstvo. Krasnov je uhapšen, ali je obećao da se više neće boriti protiv sovjetske vlasti, pa je pušten.

Eseri i menjševici-internacionalisti traže saradnju za formiranje koalicione vlade. Sindikalne vođe železnica traže vladu *svih socijalista*. Kamenjev je na ove predloge pristao samoinicijativno, čime je odbacio podvrgavanje buduće vlade Izvršnom komitetu sovjeta. Pregovori se odvijaju između esera, menjševika, članova sovjeta i sindikalnih rukovodilaca. Predlog je da se hitno uspostavi primirje na frontu i da se stvori nova vlada, odnosno da se stvori *narodni savet* (novo izdanje *pretparlamenta*).

Centralni komitet Partije uveče održava proširenu sednicu. Izvršni komitet sovjeta je sačekao završetak sednice Centralnog komiteta da bi zauzeo stav. Lenjin zahteva da se odmah prekine s linijom koju je zauzeo Kamenjev. Sada je bilo najbitnije poslati revolucionarne odrede u Moskvu kako bi se osigurala pobjeda.

Centralni komitet je izglasao rezoluciju o saradnji s eserima kako bi se prekinule priče o koalicionoj vladi.

Drugog novembra održava se ponovo sednica Centralnog komiteta i donesena je još energičnija rezolucija povodom pitanja buduće vlade. Istog dana održan je sastanak Izvršnog komiteta sovjeta u kome su Zinovjev i Kamenjev uspjeli da nagovore boljševičku frakciju da izglasaju rezoluciju suprotnu od one koju je dao Centralni komitet. Lenjin traži od Kamenjeva i Zinovjeva da slede liniju partije ili je neminovno razlaz: „Mnogo je bolji iskren i jasan rascep nego unutrašnja sabotaža, kršenje naših sopstvenih odluka, dezorganizacija i gubljenje morala“.

Ustanak se u Moskvi sporije odigravao i sa više prolivene krvi. Boljševici su u Moskvi bili slabije pripremljeni za ustanak, zakasnili su sa stvaranjem rukovodećeg organa, i ispoljili su određenu neolučnost.

U Moskvi je sovjet formiran tek 25. oktobra. Protivnici su odmah organizovali Odbor za spas otadžbine. Zbog oklevanja, junkeri su držali sve važnije tačke u gradu. Sovjet nije imao ni dovoljno oružja. Na Crvenom trgu su upućeni prvi pucnji na boljševike koji su se po izlasku iz zatvora kretali ka zgradi sovjeta. Prevarom su junkeri ušli u Kremlj i streljali mnogo vojnika. Bio je to prvi pokolj od *belogardejaca* iako se još nisu tako zvali. Namera reakcije je da u Moskvi se formira privremena vlada koja bi bila suprostavljena onoj u Petrogradu. Reakcija traži da se Vojno-revolucionarni komitet preda. Ali radnička periferija Moskve i pokolj koji se desio u Kremlju, likvidirali su kolebljivost. Vojno-revolucionarni komitet je pozvao radnike na generalni štrajk.

Dvadeset devetog oktobra sovjeti nisu kapitulirali, ali prihvataju primirje, što je opet greška.

Trideset prvog oktobra su počele borbe. Prvog novembra ustanici su uspeli da postavе topove oko Kremlja. Odbor za spas otadžbine je bio raspušten, a junkeri razoružani. U ovim sukobima je bilo 400 mrtvih. Revolucionari su sahranjeni pod zidinama Kremlja u zajedničkoj grobnici.

Pobeda u Moskvi je učvrstila vlast u Petrogradu.

XI JURIŠ CRVENE GARDE

Posle događaja u Petrogradu svuda niču vojno-revolucionarni komiteti. Za mesec dana je uspostavljena revolucionarna vlast na ogromnoj teritoriji. Međutim, teže je išlo na teritoriji pod kontrolom kozaka gde su Kaledin, na Donu, i Dutov južno od Urala uspostavili svoju vlast. Isto tako, nezadovoljne nacionalnosti su pridavale manji značaj klasnoj borbi, što je kompikovalo odnose prilikom uspostavljanja nove vlasti.

Na frontu se afirmiše revolucionarna vlast. Priznaju se odluke Drugog kongresa sovjeta i Saveta narodnih komesara.

Osmog novembra general Duhonjin je primio naredbu od Lenjina da stupi u kontakt sa Nemcima radi otpočinjanja pregovora o primirju. General to odbija. Lenjin ga smenjuje i postavlja potporučnika Krilenka na njegovo mesto. Duhonjin dobija podršku od savezničkih vlada. Na kraju su vojnici linčovali generala.

Dvadeset devetog oktobra Savet narodnih komesara je doneo dekret o osmočasovnom radnom danu, a 4. novembra dekret o radničkoj kontroli.

Drugog novembra, uz potpis Lenjina i Staljina, donesena je Deklaracija o pravima naroda Rusije (1. Jednakost i suverenitet svih naroda Rusije; 2. Pravo naroda na slobodno samoopredeljivanje, uključujući pravo otcepljenja i obrazovanja nezavisne države; 3. Ukidanje svih privilegija i ograničenja nacionalnog ili nacionalno-religioznog karaktera; 4. Slobodni razvoj nacionalnih manjina i etničkih grupa koji žive na teritoriji Rusije).

Protivnici revolucije su se sada uzdali u *koščatu ruku gladi* koja se stezala oko nove vlasti. Državni činovnici i dalje štrajkuju. Mnogo vremena je prošlo pre nego što se počeo uspostavljati novi upravni aparat.

Donosi se odluka o ograničenju štampe zbog širenja vesti protiv revolucije.

Eseri i menjševici su još tokom revolucije bili podeljeni na levo i desno krilo. Levi eseri vide svoju šansu kroz sovjete, gde još imaju jako uporište.

Desetog novembra se održava Vanredni kongres deputata seljačkih sovjeta (330 delegata — 195 levi eseri, 65 desni eseri, 37 boljševici). Lenjin poziva leve esere da raskinu sa starom politikom pomirjivosti. Boljševici i levi eseri su se sporazumeli o saradnji. Levi eseri su nekoliko dana kasnije pristali da uđu u vladu.

Eseri su se odmah sukobili s boljševicima oko raspuštanja gradske dume, i oko toga da li vlada treba da bude odgovorna Centralnom izvršnom komitetu sovjeta.

Novi Centralni izvršni komitet sovjeta je sastavljen od levih esera i boljševika, jer su menjševici i desni eseri napustili Kongres.

Sporo se uspostavlja nova vlast i vlada u mnogome anarhija.

Sedmog decembra je formirana Vanredna komisija za borbu protiv kontrarevolucije (*Čeka*). Na čelu *Čeke* je Đeržinski.

Stvaraju se novi revolucionarni sudovi upereni protiv kontrarevolucije. Donosi se dekret o sudovima — ceo aparat pravosuđa je likvidiran, a sovjeti će izborima odrediti komesare koji će preuzeti sudove u svoje ruke. Staro zakonodavstvo je ostalo na snazi, ali samo one odredbe koje nisu u suprotnosti sa novim sovjetskim zakonodavstvom. Stara milicija je likvidirana i stvarana je nova.

U fabrikama traje prava borba. Vlasnici fabrika otvoreno sabotiraju proizvodnju i zatvaraju fabrike. Revolucionarna vlast vrši prvu nacionalizaciju jedne fabrike 17. novembra. Na Uralu su svi kapitalisti prešli u otvorenu sabotažu.

Lenjin šalje poruku Đeržinskom: „Treba odmah staviti u pritvor upravne odbore uralskih kompanija koji se nalaze ovde (u Petrogradu) zbog krize koju su izazvali, a isto tako konfiskovati sve uralske fabrike“.

Centralni izvršni komitet donosi dekret o nacionalizaciji banaka.

Trebalo je stvarati novu vojsku. Desetog decembra su demobilisani najstariji kadrovi iz vojske, ali je bilo i sponatnosti, naročito među vojnicima sa sela, jer su bili svesni da se kod kuće deli zemlja.

Izbori za Ustavotvornu skupštinu održani su krajem novembra. Boljševici su dobili većinu u velikim gradovima, ali su kadeti iskoristili rezultate izbora i samu skupštinu za otpor novoj vlasti. U mnogim delovima zemlje još nisu priznavali novu valst. Na izborima 25% glasova su osvojili boljševici, 62% sitna buržoazija (58% eseri), i 13% krupna buržoazija i desnica. Izbori su na prvi pogled pokazali da je Oktobarska revolucija bio udar manjine. Međutim, u Petrogradu su boljševici dobili 45% glasova, a u Moskvi preko 50%, a u industrijskim centrima 64%. Radnička klasa je bila uz Lenjina. Selo je glasalo za esere, za stranku koja u stvarnosti i nije postojala.

Ustavotvorna skupština je od početka bila mrtvorodenče. U Petrogradu je formiran *Savez za odbranu Ustavotvorne skupštine*, od menjševika, desnih esera, predstavnika starog izvršnog komiteta sovjeta. Oni su uputili apel kozačkim vojskovođama i *Radi* — nacionalističkom ukrajinskom parlamentu u Kijevu.

Istovremenu niču nove oružane snage reakcije na jugu — generali Aleksejev, Denjikin, Krasnov, i sam Kornilov.

Izvršen je prvi pokušaj atentata na Lenjina, dok je bio u automobilu sa švajcarskim socijalistom Platenom, ali tom prilikom nije povređen.

Dvadeset osmog novembra se pokušava sazvati Ustavotvorna skupština, dok boljševici izjavljaju da će biti sazvana tek kad stignu njihovih 40 poslanika. Istovremeno se sprovodi odluka sovjetske vlade o hapšenju kadetskih vođa kao narodnih neprijatelja. Levi eseri osuđuju ovaj postupak smatrajući da treba hapsiti pojedince, a ne celu stranku. Lenjin: „Ko kaže da kadetska stranka nije jaka grupa, ne govori istinu. Centralni komitet kadeta je politički glavni štab buržoaske klase”.

Dvadeset osmog novembra parola kadeta je *Sva vlast Ustavotvornoj skupštini*. Ta parola će postati parola protivnika revolucije za pripremu i vođenje građanskog rata.

Lenjin: „Kada jedna revolucionarna klasa vodi borbu protiv imućnih klasa, i kada ove pružaju otpor, takav otpor mora se suzbiti. Moramo ga suzbiti svim sredstvima koje su te klase upotrebljavale protiv proletarijata. Druga sredstva nisu pronađena”.

Zinovljev 8. novembra u *Pravdi* objavljuje pismo u kome se izjasnio za potčinjavanje partijskoj disciplini. Isto su uradili i Kamenjev, Rikov, Miljutin i Nogin, moleći da budu primljeni u Centralni komitet, na koji su dali ostavke. Lenjinov predlog je da ne budu primljeni.

Trinaestog decembra Lenjin u *Pravdi* objašnjava da su interesi socijalističke revolucije iznad formalnih prava skupštine u trenucima kada se preko te skupštine žele osporiti tekovine borbe proletarijata u protekla dva meseca i kada je faktički već počeo građanski rat.

Trećeg januara 1918. se trebala sastati Ustavotvorna skupština. Centralni izvršni komitet sovjeta je usvojio *Deklaraciju prava radnog i eksploatisanog naroda* kojom se Rusija proglašava sovjetskom republikom i sovjeticima se dodeljuje celokupna vlast države — *slobodni savez slobodnih nacija* u obliku *federacije nacionalnih sovjetskih republika*.

Usvajajući taj dokument Centralni izvršni komitet sovjeta je unapred odredio sudbinu Ustavotvorne skupštine. Skupštini je postavljen ultimatum ili da prihvati novu državnu vlast ili da uđe u sukob s njom. Sverdlov je otvarajući Skupštinu pročitao *Deklaraciju*. Skupština je odbila da uzme u razmatranje *Deklaraciju*. Boljševici su napustili skupštinu a za njim i levi eseri. Mornar Željeznikov pred zoru je saopštio: „Straža je umorna”. To je značilo da se poslanici povuku i zgrada zatvori. Sledećih dana Tavričevski dvorac je bio zatvoren.

U januaru se istovremeno održava i Treći kongres radničkih i vojničkih sovjeta kao i Kongres seljačkih sovjeta. Lenjin polemše sa Martovim o mogućnosti izgradnje socijalizma u jednoj zemlji.

Treći kongres sovjeta je usvojio *Deklaraciju prava radnog i eksploatisanog naroda* u kojoj stoji da je cilj revolucije prestanak svakog izrabljivanja čoveka od strane čoveka, potpuno ukidanje podele društva na klase, nemilosrdna borba protiv eksploatatora, izgradnja socijalističke društvene organizacije, pobeda socijalizma u svim zemljama. Treći kongres je izabrao novi Izvršni komitet sovjeta u kome je bilo 160 boljševika, 125 levih esera, 2 menjševika internacionalista, 2 desna menjševika, 7 desnih esera, 7 maksimalista, 3 anarho-komuniste.

Sve političke partije su bile potučene. Ostvarila se puna saradnja boljševika i levih esera.

I u Belorusiji je uspostavljena vlast sovjeta.

Pesnik Blok poručuje: *Svim telom, svim srcem, svom svešču, slušajte revoluciju!*

XII MIR U BREST-LITOVSKU

Boljševici su stalno nudili opšti mir, međutim, nije bilo odgovora od Nemaca. Nemci su prihvatili primirje, jer su se našli u teškom položaju zbog revolucije u sopstvenoj zemlji.

Devetog decembra 1917. počinju pregovori u Brest-Litovsku uz učešće Nemačke, Turske, Bugarske, Austrougarske i Rusije. Predlog boljševika zaraćene sile su kurtoazno uzele kao predlog za razmišljanje. Nemci traže da se Rusi povuku sa zauzetih teritorija, a oni ne, i da Rusi daju pojedinim narodima pravo na samopredeljenje, a oni ne, već da marionetske vlade budu pod njihovim uticajem.

Dvadeset sedmog decembra dolazi do prekida pregovora.

Osmog januara uz učešće 60 partijskih aktivista razmatraju se uslovi mira.

Lenjin je bio za to da se potpiše ugovor ma kakav bio (15 glasova). Buharin — na nemački dikatat da se odgovori revolucionarnim ratom (32 glasa). Trocki — da se ne potpiše ugovor, ali da se proglaši da je rat završen i izvrši vojna demobilizacije (16 glasova).

Nekoliko dana kasnije ove tri teze su predstavljene na sednici Centralnog komiteta. Lenjin ističe da revolucionarni rat nije moguć — jer je stara vojska u raspadu a nova još nije stvorena. Borbe bi omogućile Nemicima da zauzmu nove teritorije i sruše vlast. Seljačke mase koje su u revoluciji podržale proletarijat, ne bi pošle s njim u revolucionarni rat, dok ne bi stekli stvarno vlasništvo nad zemljom. Čak i ako bi se rat produžio, seljaci bi se sami pobunili protiv sovjetke vlasti. Treba predah novoj vlasti, jer se revolucija u Nemačkoj tek rađa, a ovu treba učvrstiti.

Protivnici oko Buharina ističu da se radi o principijelnoj politici koju treba voditi, i da će biće označeni kao saučesnici imperijalizma ukoliko potpišu ugovor. Nova vlast ima obaveze i prema evropskom proletarijatu. Ako se ne nastavi rat, revolucionari u ovim zemljama će kasnije biti potučeni.

Trocki predlaže *ni rat ni mir*. Da se odbaci svaki kompromis i time suzbiju klevete o nemačkim agentima. Trocki procenjuje da Nemci nisu u stanju za novu ofanzivu.

Lenjin je bio u manjini u januaru.

On ističe da ako oni ne potpišu mir, potpisaće neka raeakcionarna vlada koja će doći na njihovo mesto. On traži održavanje kongresa, kako bi se partijska baza izjasnila o ovom pitanju.

Dvadeset prvog januara ponovo se održava sednica Centralnog komiteta. Odluka je da Trocki u Brestu odugovlači s pregovorima, ali ako Nemci postave ultimatum, da potpiše.

Pregovori su započeli 30. januara. Imperijalisti nisu sovjetima dozvolili da odugovlače. Ukrajinska *Rada* je prisustna na pregovorima iako nema vlast u Ukrajini.

Trocki izjavljuje da ruska delegacija neće staviti potpis na ugovor o miru i izdaje saopštenje: „U ime Saveta narodnih komesara, vrede Ruske federativne republike, ovim putem obaveštava vlade i narode neprijateljskih, savezničkih i neutralnih zemalja, da Rusija odbija da potpiše aneksionistički ugovor o miru, ali da sa svoje strane proglašava prestanak ratnog stanja sa

Nemačkom, Austro-Ugarskom, Turskom i Bugarskom. U isto vreme, ruskim trupama se naređuje da sprovedu opštu demobilizaciju na celoj liniji fronta".

To je bio težak politički promašaj Trockoga.

Šesnaestog februara (datum po novom gregorijanskom kalendaru koji se počeo primenjivati u Rusiji) održava se nova sednica Centralnog komiteta Boljševičke partije.

Za mir su: Lenjin, Staljin, Sokoljnikov, Sverdlov, Smilga i Zinovjev. Protiv su: Buharin, Jofe, Đeržinski, Uricki, Krestinski i Lomov.

U međuvremenu je neprijatelj napredovao na frontu.

Osamnaestog marta Trocki pristaje da potpiše ugovor, ali sada Nemci ne žure. Crvena armija je još u formiranju. Nemci su zapretili samom Petrogradu.

Lenjin upućuje apel naciji: „Socijalistička otadžbina je u opasnosti!“.

Preduzimaju se koraci i kod Antante. Lenjin u poruci Centralnom komitetu: „Uračunajte i moj glas da se primi krompir i oružje od bandita englesko-francuskih imperijalista“.

Nemci 23. februara upućuju ultimatum u 10. tačaka o kome se Rusi moraju izjasniti u roku od 48 časova. Njime se predviđa prisvajanje Estonije, Litvanije, Letonije, napuštanje Ukrajine od strane ruske vojske i sklapanje mira s *Radom*.

Lenjin preti ostavkom ako se ne prihvati ovaj ultimatum. Sada je za potpisivanje bila većina članova Centralnog komiteta, a protiv su ostala 4 člana.

Mir je potpisan 3 marta. Pristalice rata — levi eseri i buharinovci, napustili su sva mesta u vladi. Buharin je na čelu frakcije *levih komunista* i pokreće svoj list.

Još jednom je Lenjinova energična reakcija spasila mladu sovjetsku državu i olakšala uspostavljanje jedinstva među boljševicima.

Šestog marta se održava vanredni kongres Partije. Lenjin predlaže da se stvori nova vojska, i podržava sklopljeni ugovor kao „potreban i neizbežan“. Ime partije se menja u Ruska komunistička partija (boljševika). Partija je bila na ivici rascepa, ali je ipak sačuvano jedinstvo. Posle Brest- Litovska došlo je do raskida koalicije s levim eserima i do stvaranje leve opozicije u samoj partiji. Eseri, koji su se uvek kolebali između dveju krajnosti, sada predlažu partizanski rat na okupiranoj teritoriji. Izašli su iz vlade, ali izjavljuju da će podržavati Savet narodnih komesara. Povlačeći se iz vlade levi eseri su se povukli iz revolucije. Sami su ispisali list svoje političke osude.

XIII LENJINOV PLAN

Prvi put nakon 4 godine Rusija nije bila u ratu. Vojnici su se vratili u sela u kojima se deli zemlja. Lenjinu je jasno da je haos koji vlada najveći neprijatelj i slabost revolucionarne vlasti.

U stepama severnog Kavkaza ubijen je Kornilov u sukobu s crvenoarmejcima. U Ukrajini je uz pomoć Nemaca ponovo *Rada* na vlasti.

Trocki je postavljen na položaj narodnog komesar za vojne poslove. Radi na formiranju novih oružanih snaga — Crvene armije.

Nezaposlenost je ogromna, 40% lokomotiva je u kvaru, bezvlašće na ogromnom prostoru Rusije uzima maha.

U to vreme Lunačarski pravi prodor u naučnim krugovima dobijajući za sebe naklonost inteligencije. Lenjin piše *Naredne zadatke sovjetske vlasti* u kojima iznosi da je lako izvršiti eksproprijaciju, ali treba sa time upravljati. *Proračun* i *kontrola* su reči koji se čuju na svakom koraku u privrednom životu tadašnje Rusije. Lenjin je za angažovanje buržoaskih stručnjaka, da bi se povećala proizvodnja. Sitnoburžoaski anarhizam je opasnost, i uvođenje revolucionarne discipline je najvažniji zadatak. Na prigovor buharinovaca, kojim se priključio Martov, Lenjin odgovara *Dečjom bolešću levičarstva*. Na njihove prigovore da vodi zemlju u državni kapitalizam i da vrši ustupke buržoaziji, Lenjin odgovara da to nije prigovor već pohvala. Nacionalizacija je još pojedinačna i svodi se kao odgovor na sabotazu. Lenjin je za razvitak državnog kapitalizma pod uslovom da se pojedini kapitalisti stave pod kontrolu. U junu su doneseni dekreti o nacionalizaciji pojedinih grana, ali će proći još mnogo meseci pre nego što država počne da njima stvarno upravlja.

Još u januaru je Centralni izvršni komitet doneo dekret o podruštvljenju zemlje — svako treba da dobije zemlje koliko može da obradi. Raspodelu treba da vrše sovjeti u zemaljskim oblastima. Selo je još uvek bilo slabo politički razvijeno i svako je sovjete tumačio na svoj način. Kulaci i siromašni seljaci imaju različiti pristup. Boljševici se oslanjaju na siromašne seljake što ubrzava diferencijaciju na selu.

Gubitak Ukrajine i kriza na selu je izazvala strahovitu glad. Prešlo se na 50-100 grama sledovanja hleba dnevno. Bitka za hleb je bila bitka za spas revolucije. Crna berza i kulaci se pojavljuju kao jak protivnik. U maju se prelazi na *diktaturu snadbevanja*. Radnici odlaze na selo da povedu borbu protiv špekulanata i razviju klasnu svest kod seljaštva. *Odredi za snadbevanje* kreću na selo. To izaziva kolebanje kod srednjeg seljaštva, jer moraju da predaju svoje viškove.

Sovjeti su ostali bez Crnomorske flote koja je morala da napusti Sevastopolj, a zatim je potopljena da ne bi pala neprijatelju u ruke. Manji francuski i engleski odredi su se već u martu iskricali u Murmansku, a u aprilu su Japanci, kojima su se pridružili Amerikanci, zauzeli Vladivostok na Istoku. Pripremao se građanski rat i intervencija 14 kapitalističkih država na sovjetsku republiku.

XIV NACIONALNA REVOLUCIJA

Carska Rusija je porobila narode u oblasti Kavkaza i Aziji. U Evropi su bili pod njenom vlašću Finci, Poljaci, Estonci, Letonci, Litvanci, Belorusi, Ukrajinci, Moldavci i drugi manji narodi bez svojih nacionalnih prava. Rusija je bila stvarno *tamnica naroda*. Carska vlada je navikavala rusko stanovništvo da gleda na domoroce nacionalnih oblasti kao na nižu rasu, nazivala ih je službeno *inorocima*, odgajivala je prezir i mržnju prema njima. Vlada je svesno raspirivala nacionalne razdore, huškala jedan narod protiv drugog, organizovala pogrome Jevreja, tatarsko-jermenski pokolj u Zakavkazju. U nacionalnim oblastima sve, ili gotovo sve, državne službe zauzimali su ruski činovnici. Svi poslovi u ustanovama i sudovima vodili su se na ruskom jeziku. Bilo je zabranjeno izdavati novine i knjige na nacionalnim jezicima.

Posebno su Jevreji bili u teškom položaju, jer je bilo doneseno niz zakona kojima se ogaraničavala njihov uprava, poput ograničavanja kretanja i upisa u pojedine škole. Istovremeno

su ovim narodima nametani mnogo veći porezi, i služili su kao *topovsko meso* u imperijalnim ratovima carske Rusije.

Posle Februarske revolucije u kazaškim stepama besno je ustanak Kazaka. Poljacima je posle Februarske revolucije priznata nezavisnost, ali su oni već bili pod nemačkom okupacijom.

Buđenje nacionalne svesti dešava se kod Jermena, Gruzina, Tatara i drugih naroda. U suštini, svuda se odigravaju nacionalne revolucije.

Ukrajinska *Rada*, kojom upravlja buržoazija, želela je da se idejstvuje otepljenje Ukrajine od Rusije, dok su mase postepeno počele da daju podršku novoj revolucionarnoj vlasti u Rusiji.

Boljševici su bili za strogu primenu prava naroda na samopredeljenje uključujući i otepljenje i stvaranje nezavisne države, ali isto tako i protiv nacionalističkog separatizama. Tako su još 1903. odbili predlog jevrejskog Bunda, frakcije u boljševičkoj partiji, da partija dobije federalističku strukturu.

Nova vlast donosi *Deklaraciju prava naroda Rusije* kojom su garantovana sva prava narodima Rusije.

Istovremeno, 20. novembra 1917. upućen je *Poziv muslimanskim radnicima Rusije i Istoka* koji je potpisao Staljin. To je bio prvi poziv pobedonosne ruske revolucije narodima žrtvama imperijalističkog ugnjetavanja.

U Ukrajini, u Donjeckom bazenu i istočno od Dnjepra, proletarijat je imao vlast. Nacionalistička ukrajinska vlada *Rada* je već u novembru 1917. g. stala uz kontrarevoluciju. Savet narodnih komesara je uputio ultimatum *Radi* da prestane s kontrarevolucionarnim aktivnostima. U tom trenutku se Ukrajini priznaje poptuna autonomija u okviru ruske federacije, ali prizanje i pravo na otepljenje kako bi se oduzeli argumenti nacionalistima. Posle mira u Brest-Litovsku, *Rada* je uz pomoć Nemaca, preuzela vlast u Ukrajini i aktivno će pomagati kontrarevoluciju tokom građanskog rata. Međutim, da bi ubrzali potpunu ekonomsku i političku dominaciju nad Ukrajinom, Nemci su kasnije zamenili *Radu* hetmanom koji im je bio potpuni poslušnik.

U Finskoj 1918. izbija ustanak proletarijata. Ustanak je, posle duge borbe i uz pomoć Nemaca, ugušen u krvi.

U baltičkim zemljama su posle Nemaca došli Englezi.

Boljševicima je bilo jasno da je nacionalno buđenje neophodna komponenta ruske revolucije.

Federativni karakter sovjetske države zasnovane na jednakosti naroda potvrđen je u prvom sovjetskom ustavu juna 1918. kada je stvorena Ruska Sovjetska Federativna Socijalistička Republika.

Međutim, glad, strana intervencija i građanski rat su se nadvili nad novom državom. Održava se Peti kongres sovjeta. Četvrtog jula dolazi do poptunog raskida sa eserima koji napuštaju salu. Oni su se zalagali za započinjanje borbi na frontu.

Šestog jula su eseri pokušali državni udar. Jedan njihov član je ubio nemačkog ambasadora kako bi isprovocirali sukob. *Čeka*, pod rukovodstvom Đeržinskog, je uspela da uguši pobunu. Eserima

nije više dozvoljeno učešće na Kongresu sovjeta i isključeni su iz sovjeta. To je ujedno označilo raspad esera.

Novim sovjetskim ustavom se predviđa odvajanje crkve od države, opšta radna obaveza po pravili *ko ne radi ne treba da jede*, obavezna vojna služba uz napomenu da samo radni ljudi mogu da služe vojsku, besplatno školovanje za radnike i seljake.

Uskraćeno je pravo glasa duševno obolelim i kriminalcima, privatnim trgovcima, policijskim agentima, sveštenicima i monasima. Svi narodi su dobili pravo da preko svog suverenog kongresa odluče kako će živeti.

XV INTERVENCIJA I GRAĐANSKI RAT

Strahujući od Oktobarske revolucije, i revolucionarnog talasa u sopstvenim zemljama, imperijalisti (14 kapitalističkih zemalja) su stavili svoje oružane snage kao pomoć armijama *belih* generala Kolčaka i Denjikina.

Šestog avgusta 1918. jedinice čehoslovačkog korpusa su zauzele Kazanj. Englezi su zauzeli Baku, a zatim su u njega ušli Turci. Nova država se našla u potpunoj izolaciji i okruženju.

Tridesetog avgusta Lenjin je teško ranjen u atentatu eserke Kaplan. Zatim je usledila serija atentata na boljševičke rukovodioce. U Bakuu je 26 *komesara* streljano uz dozvolu Engleza. Počinjao je najnemilosrdniji rat.

Na *beli teror* je odgovoreno *crvenim terorom*.

U julu je postojala opasnost da Jekatenburg u kome se nalazila carska porodica padne u ruke Čeha. Iako je trebalo da bude suđeno carskoj porodici, sada je data naredba da se streljaju.

Uspostavljaju se nove vlade belogardejaca koje zahvataju velike teritorije. Nemci su u Ukrajini, Turci i Nemci na Kavkazu. Na severu u Arhangelsku i Murmansku su Englezi i Francuzi. Na jugu je kozačka armija Krasnova. Na istoku je Denjikin. Na krajnjem istoku su Japanci i Amerikanci.

Organizacija vojske je glavna bitka Partije. Dolaze novi komandanti iz naroda — Frunze, Čapajev, Buđoni, Vorošilov, Tuhačevski.

U Nemačkoj je rasulo zbog revolucije. Sovjetska vlada je poništila Brest-Litovski ugovor i Ukrajina postaje poprište borbi. Ipak glavna opasnost je sa istoka.

Tokom 1919. sve je veća pomoć imperijalista *belim*. Francuzi su se iskrkali u Odesi. U Estoniji su Englezi. Armija Judeniča je blizu Petrograda. Smanjuje se teritorija pod kontrolom boljševika. U Ukrajini su Francuzi podržali Petljuru koji sa svojim jedinicama vodi borbu protiv crvenoarmejaca. Na istoku je admiral Kolčak, a na jugu Denjikin.

Za sovjetsku vlast je 1919. bila najteža, ali su vojnički tukli jednog po jednog protivnika. Frunze je na Istoku potukao Kolčaka osvojivši Ufu. Zatim je nastupila opasnost od Denjikina s juga, koji se približavao Moskvi kada i Judenič Petrogradu, ali je on u oktobru bio odbačen. Tada je Buđoni krenuo na Denjikina i potukao ga. Beli generali i vojska su počeli žurno da se pripremaju za emigraciju. Kolčak je bio uhapšen od strane naroda u Irkutsku i streljan. Krim je postalo poslednje uporište *belih* po odlasku Denjikina, koji je predao vlast Vrangelu. Celu godinu dana se Vrangal održao zbog ofanzive Crvene armije u Poljskoj. Poljski general Pisludski zajedno s

Petljurom poveo je rat u Ukrajini. Zauzet je Kijev, a zatim su ih crvenoarmejci gonili do Varšave, ali nisu imali snage da zauzmu i sam grad.

U 1920. samo pojedini delovi zemlje su bili pod vlašću *belih*.

Na dalekom istoku Japanci su ostali do 1922. kada su morali da napuste Vladivostok.

Crvena armija je na kraju građanskog rata brojala 5 milona vojnika. Njena pobeda nad *belima* nije imala samo vojni, već prvenstveno politički značaj. Građanski rat je uvek ogorčena i najkrvavija forma klasne borbe.

Značajnu pomoć Crvenoj armiji tokom građanskog rata su pružili partizanski ustanci u pozadini *belih*.

Belogardejci su kao sredstvo koristili teror, a pritom nisu bili politički jedinstveni. Na početku su imali, pored kulaka, i srednje seljaštvo za sobom. Međutim, veleposednici su preuzimajući ponovo vlast vršili krvave osвете, tako da je i to doprinelo udaljavanju srednjeg seljaštva od njih.

Nova vlast je bila prinuđena da pređe na *ratni komunizam* kao odgovor na ekonomsku katastrofu i građanski rat. Sovjetska Rusija je iz građanskog rata izašla potpuno iscrpljena i bila je vraćena 50 godina unazad u ekonomskom pogledu. Moralo se zatim preći na NEP — novu ekonomsku politiku, kako bi se pokrenula privreda.

U martu 1919. u Moskvi je osnovana Treća internacionala — Kominternu, uz prisustvo delegata iz tridesetak zemalja.

Ideje koje su pokrenute Oktobarskom revolucijom će odrediti tok kasnijih svetskih zbivanja: izgradnja društva bez klasne eksploatacije, dolazak na vlast radničke klase (koja je do tada bila objekt a ne subjekt istorije), kolektivno vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju, planska organizacija privrede u interesu zajednice, uspostavljanje demokratije koja će se preneti i u proizvodnju, puno pravo svih naroda, uključujući i onih u kolonijama, osuda pljačkaških ratova.